

О. М. Парубець,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ВЗАЄМОДІЇ ТРАНСПОРТУ З ПІДПРИЄМСТВАМИ ІНШИХ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

О. Parubets,
Ph.D., assistant professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv

RESEARCH THE LEVEL OF COOPERATION WITH UKRAINE TRANSPORT ENTERPRISES OF OTHER ECONOMIC ACTIVITIES

У статті проведено дослідження рівня взаємодії підприємств транспорту з суб'єктами інших видів економічної діяльності на основі розрахунку парної кореляції між ними. Встановлено, що найбільш високий рівень взаємодії транспорту спостерігається у сферах: будівництва; оптової та роздрібною торгівлі; мистецтва, спорту, розваг та відпочинку. Враховуючи складність міжсекторальних зв'язків, запропоновано напрями підвищення рівня взаємодії суб'єктів транспортної діяльності з підприємствами споживачами транспортних послуг, реалізація яких потребує суттєвої державної підтримки, а саме: створення мережевих структур на транспорті; впровадження нових транспортних технологій в сферу вантажо- і пасажироперевезень; комерціалізація інноваційних розробок у сфері транспортного і логістичного обслуговування; розвиток добросовісної конкуренції та усунення монополістичних структур на ринку транспортних послуг; застосування на транспорті хмарних технологій, впровадження системи ризик-менеджменту для підвищення транспортної безпеки.

The interaction of transport enterprises with subjects other economic activities based on the calculation of correlation between the pair studies in the article. The highest level of interaction observed in the transport sectors — construction; wholesale and retail trade; arts, sport, entertainment and recreation is founded. Directions enhance interaction of transport activity of enterprises consumers of transportation services, the implementation of which requires substantial government support, such as creating network structures in transport; introduction of new transport technologies in the sphere of cargo and passenger; Commercialization of innovation in the field of transport and logistics services; development of fair competition and eliminating monopoly structures in the transport market; the use of cloud transport, implementation of risk management to improve traffic safety which given the complexity of cross-sectoral linkages are offered.

*Ключові слова: транспорт, взаємодія, ефективність, кореляція, конкуренція, державне регулювання.
Key words: transport, interaction, performance, correlation, competition, government regulation.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Питання взаємодії різних видів транспорту між собою та з іншими економічними агентами не втрачають своєї актуальності протягом багатьох років і потребують розробки нових підходів і напрямів їх реалізації, особливо в умовах швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Розвиток торговельного, культурного, туристичного, наукового та технічного співробітництва неможливий без створення сприятливих умов для активізації взаємовигідного партнерства суб'єктів транспортного сектору з іншими секторами національної економіки. Ефективне функціонування транспорту, з одного боку, залежить від показників розвитку підприємств різних видів економічної діяльності, з іншого — суттєво впливає на стан соціально-економічного розвитку держави в цілому. При цьому транспортна складова у ціні товарів, робіт, послуг відіграє вирішальну роль під час обґрунтування доцільності розвитку зовнішньоекономічних відносин, формування стратегії виходу на нові і більш віддалені ринки збуту, що є особливо актуальним враховуючи євроінтеграційні наміри України [1; 2].

В умовах низької конкурентоспроможності національних перевізників, дефіциту коштів на оновлення рухомого

складу, монополізації окремих сегментів ринку транспортних послуг, недостатнього рівня застосування інформаційно-комунікаційних технологій у транспортному секторі забезпечити повне і якісне задоволення потреб споживачів досить складно. Дослідження питань взаємодії суб'єктів транспортного сектору з іншими економічними агентами дасть змогу забезпечити захист економічних інтересів взаємодіючих сторін, покращити фінансово-економічні результати їх діяльності, збільшити податкові надходження до державного і місцевих бюджетів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання взаємодії різних видів транспорту у складі транспортної системи стали об'єктом дослідження багатьох національних і зарубіжних вчених, зокрема, А.І. Воркута, В.Г. Галабурди, В.М. Гурнака, В.А. Диканя, О.П. Кутаха, В.О. Персіанова, М.Т. Примачьова, Ю.М. Цветова, В.Г. Шинкаренка та багатьох інших.

Стан та перспективи розвитку взаємодії транспорту з суб'єктами інших видів економічної діяльності досліджували О.П. Абрамов [3], Н.М. Бондар [4], В.Г. Коба [5], Є.М. Сич [6], А.О. Сугоняко [6; 7], Н.В. Якименко [8] та ін.

Таблиця 1. Кількість підприємств за основними видами економічної діяльності, одиниць

Види економічної діяльності	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	41677	47656	49848	46012	46744
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1560	1612	1918	1408	1485
Переробна промисловість	40713	36767	41399	35878	36000
Будівництво	37544	34077	36185	29785	29165
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	111638	103798	110414	93972	93643
Тимчасове розміщування й організація харчування	9880	9495	10096	7885	7700
Інформація та телекомунікації	14372	13448	14885	13319	13617
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	14792	15472	16810	14909	15148
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2214	2027	2341	1946	2089

Джерело: складено автором на основі [9].

Таблиця 2. Валова додана вартість підприємств за основними видами економічної діяльності, млн грн.

Види економічної діяльності	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	106555	109785	128738	161145	239806
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	84872	81660	81259	79120	95141
Переробна промисловість	154645	173912	165055	194050	236692
Будівництво	39575	39049	36902	36876	38928
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	193357	200763	212090	233702	273989
Тимчасове розміщування й організація харчування	10256	10122	10150	9927	11946
Інформація та телекомунікації	38390	43379	48372	52724	72596
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	103179	98859	104483	100889	134978
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7161	9727	12704	12339	12357

Джерело: складено автором на основі [9].

Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених взаємодії різних видів транспорту між собою та з іншими економічними агентами, питання формування і розвитку стійких взаємовідносин між підприємствами транспорту і підприємствами-споживачами транспортних послуг в умовах динамічності змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі їх функціонування потребують проведення подальших досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження взаємодії підприємств транспорту з суб'єктами інших видів економічної діяльності на основі розрахунку парної кореляції між ними та розробка напрямів розвитку їх подальшої співпраці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для виявлення взаємодії і взаємовпливу діяльності підприємств транспорту з суб'єктами інших видів економічної діяльності, де перевезення відіграють значну роль, спочатку проаналізуємо їх кількість за останні п'ять років (див. табл. 1).

Як видно з наведених у таблиці 1 даних найбільша кількість підприємств зосереджена в сільському, лісовому та рибному господарстві, промисловості, будівництві, оптовій та роздрібній торгівлі.

Для виявлення рівня взаємодії транспорту з іншими видами економічної діяльності використаємо парну кореля-

цію. За основу розрахунків візьмемо показники валової доданої вартості, що наведені в таблиці 2.

Для приведення наведених даних до єдиного масштабу останні були нормовані за формулою:

$$a_n = \frac{b_n - b_{min}}{b_{max} - b_{min}} \quad (1),$$

де a_n — нормоване значення показника;

b_n — значення показника валової доданої вартості за видами економічної діяльності, який нормується;

b_{min}, b_{max} — відповідно мінімальне та максимальне значення показника за статистичними спостереженнями.

Розрахунки парної кореляції транспорту з іншими видами економічної діяльності наведені у таблиці 3, були виконані за допомогою програмного забезпечення Statistical Package for the Social Sciences (версія 17).

Для складання таблиці парної кореляції введені наступні позначення:

x_1 — Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; x_2 — Добувна промисловість і розроблення кар'єрів; x_3 — Переробна промисловість; x_4 — Будівництво; x_5 — Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; x_6 — Тимчасове розміщування й організація харчування; x_7 — Інформація та телекомунікації; x_8 —

Таблиця 3. Матриця парної кореляції транспорту з іншими видами економічної діяльності

	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9
x_1	1	0,305	0,564	0,447	0,578	0,379	0,428	0,496	0,491
x_2	0,305	1	0,814	0,374	0,616	0,411	0,421	0,368	0,370
x_3	0,564	0,814	1	0,578	0,821	0,567	0,581	0,658	0,696
x_4	0,447	0,374	0,578	1	0,796	0,792	0,638	0,802	0,775
x_5	0,578	0,616	0,821	0,796	1	0,831	0,791	0,803	0,809
x_6	0,379	0,411	0,567	0,792	0,831	1	0,874	0,726	0,766
x_7	0,428	0,421	0,581	0,638	0,791	0,874	1	0,672	0,866
x_8	0,496	0,368	0,658	0,802	0,803	0,726	0,672	1	0,859
x_9	0,491	0,370	0,696	0,775	0,809	0,766	0,866	0,859	1

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 4. Результати аналізу кореляції взаємодії транспорту з іншими видами економічної діяльності

Ступінь взаємодії транспорту з іншими видами економічної діяльності		
Високий	Середній	Низький
Будівництво	Переробна промисловість	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	Тимчасове розміщування й організація харчування	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	Інформація та телекомунікації	

Джерело: складено автором.

Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; x_5 — Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

Ступінь взаємодії транспорту з іншими видами економічної діяльності визначимо на основі наступної шкали значень — високий ступінь взаємодії $0,8 < x_{ij} \leq 1$; середній ступінь взаємодії $0,5 < x_{ij} \leq 0,8$; низький ступінь взаємодії $0 < x_{ij} \leq 0,5$. Результати аналізу наведених розрахунків зведемо в таблицю 4.

Як видно з даних наведених у таблиці 4, високий рівень взаємодії транспорту спостерігається у сферах: — будівництва; оптової та роздрібно торгівлі; мистецтва, спорту, розваг та відпочинку. Такі види економічної діяльності, як сільське господарство, добувна промисловість і розроблення кар'єрів мають низький рівень взаємодії з суб'єктами транспортної діяльності по причині здійснення перевезень в основному власним транспортом. Виходячи з отриманих результатів, у першу чергу необхідно вдосконалити транспортне обслуговування підприємств тих видів економічної діяльності, де спостерігається найбільш високий рівень їх взаємозалежності. При цьому треба враховувати той факт, що показники діяльності зазначених підприємств є взаємопов'язаними з результатами функціонування суб'єктів інших видів економічної діяльності, які мають середні або низькі значення кореляції з транспортом. Наприклад, ефективна діяльність в сфері будівництва багато в чому залежить від стабільної співпраці з підприємствами переробної і добувної промисловості; суб'єкти туристичної діяльності тісно взаємодіють з підприємствами з тимчасового розміщування й організації харчування тощо. Транспортні витрати у вартості продукції, робіт, послуг коливаються залежно від виду транспорту, відстані перевезень, складності і рівня механізації послуг з розвантаження і завантаження вантажів.

ВИСНОВКИ З ЦЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Враховуючи складність міжсекторальних зв'язків між зазначеними видами економічної діяльності, розглянемо напрямки підвищення взаємодії суб'єктів транспортної діяльності з підприємствами споживачами транспортних послуг, основними серед яких, на наш погляд, є наступні:

- створення мережевих структур на транспорті у вигляді транспортно-промислових, транспортно-логістичних, транспортно-туристичних та інших кластерів на міждержавному, транскордонному, міжрегіональному рівнях;
- впровадження нових транспортних технологій в сферу вантажо- і пасажироперевезень;
- забезпечення дієвого механізму захисту інтелектуальної власності та комерціалізації інноваційних розробок у сфері транспортного і логістичного обслуговування;
- сприяння розвитку добросовісної конкуренції та усунення монополістичних структур на ринку транспортних послуг;
- перенесення транспортних бізнес-процесів у віртуальну сферу завдяки створенню транспортних супермаркетів та застосуванню хмарних технологій;
- підвищення транспортної безпеки за рахунок застосування системи ризик-менеджменту.

Реалізація зазначених напрямків на практиці потребує суттєвої фінансової, технічної, консультативної підтримки з боку різноманітних державних інститутів, що здійснюють державне регулювання і контроль за діяльністю суб'єктів транспортної і інших видів економічної діяльності; прийняття нормативно-законодавчих актів спрямованих на розвиток взаємодії транспортного та інших секторів економіки.

Література:

1. Парубець О.М. Проблеми формування і розвитку мережевої взаємодії транспортних підприємств в сфері вантажоперевезень / О.М. Парубець // Науковий вісник Хер-

сонського державного університету. Сер. "Економічні науки". — 2014. — Вип. 6, Ч. 3. — С. 65—69.

2. Парубець О.М. Методологічні основи розвитку мережевих об'єднань підприємств транспорту: монографія / О.М. Парубець. — Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2015. — 364 с.

3. Абрамов А.П. Место транспорта в системе общественного производства / А.П. Абрамов. — М.: Высшая школа, 1982. — 80 с.

4. Бондар Н.М. Організаційно-економічний механізм партнерських взаємодій держави і приватного бізнесу у транспортній галузі [Електронний ресурс] / Н.М. Бондар / Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. — 2012. — Вип. 9. — С. 260—263. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2012_9_63

5. Коба В.Г. Імперативи сталого розвитку транспортно-експедиторських підприємств в ринкових умовах: [монографія] / В.Г. Коба, О.Є. Бабина, О.О. Карпенко. — К.: СІК ГРУП Україна, 2013. — 232 с.

6. Сич Є.М. Інноваційно-інвестиційна взаємодія підприємств транспорту і туризму: монографія / Є.М. Сич, О.М. Парубець, Д.О. Сугоняко. — К.: Кондор-Видавництво, 2013. — 224 с.

7. Сугоняко Д.О. Ефективність інноваційної взаємодії підприємств транспорту і туризму / Д.О. Сугоняко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. — 2012. — № 1 (56). — С. 163—169.

8. Якименко Н.В. Інформатизація процесів взаємодії промисловості та транспорту: концептуальні аспекти / Н.В. Якименко // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 32. — С. 66—71.

9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Parubets, O. M. (2014), "Problems of formation and development of networking transport companies in the field of cargo", *Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya "Ekonomiczni nauky"*, vol. 6, no. 3, pp. 65—69.

2. Parubets, O. M. (2015), *Metodolohichni osnovy rozvytku merezhevykh ob'iednan' pidpryiemstv transportu*, [Methodological foundations of the network of transport enterprises associations], Aspekt-Polihraf, Nizhyn, Ukraine.

3. Abramov, A. P. (1982), *Mesto transporta v systeme obschestvennoho proyzvodstva* [The place of transport in the Public production system], Vysshiaia shkola, Moscow, Russia.

4. Bondar, N. M. (2012), "Organizational-economic mechanism of interaction partners of the state and private business in the transport sector", [Online], Vol. 9, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2012_9_63. (Accessed 4 May 2017).

5. Koba, V. H. Babyna, O. Ye. and Karpenko, O. O. (2013), *Imperatyvy staloho rozvytku transportno-ekspedytors'kykh pidpryiemstv v rynkovykh umovakh*, [The imperative of sustainability forwarding enterprises in market conditions], SIK HRUP, Kyiv, Ukraine.

6. Sych, Ye. M. Parubets, O. M. and Sugoniako, D. O. (2013), *Innovatsiino-investytsijna vzaiemodiia pidpryiemstv transportu i turyzmu*, [Innovation and investment interaction between transport and tourism enterprises], Kondor-Vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine.

7. Sugoniako, D. O. (2012), "The effectiveness of innovation interaction transport and tourism", *Visnyk Chernihiv's'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomiczni nauky*, vol. 1 (56). — pp. 163—169.

8. Yakymenko, N. V. (2010), "Computerization of processes of interaction of industry and transport: conceptual aspects", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 32, pp. 66—71.

9. State Statistics Service of Ukraine (2017), [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 3 May 2017).

Стаття надійшла до редакції 11.05.2017 р.